

Прозорливе око віри та істини

*Великий наш філософ щедро
залишив спадщину по собі: обсягом – широку,
змістовністю – глибоку, щодо світогляду – чисту та
моральну.*

П. Г. Тичина

*Хто постає між вічністю і
часом, світлом і пітьмою, істиною і неправдою,
добром і злом, і хто має переважне право вибирати
істинне, добре, досконале... – той мудрий, той
праведний.*

*Михайло Ковалинський
(учень, друг, біограф
Григорія Сковороди)*

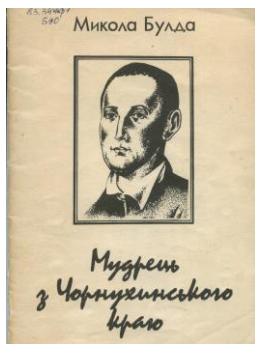
Для того, щоб відчувати, усвідомити себе щасливою людиною, треба передусім пізнати себе – перейти через "друге народження". Для Сковороди це означало духовно народитися через здобуття вічного, абсолютного, через відкриття в собі "ока віри", "ока прозорливого". Тільки "око віри" дає змогу людині побачити в собі отого справжнього – не тілесного, а духовного – дивного чоловіка, тінню якого ми всі є. Бо цей другий – духовний, віруючий чоловік – є Господом людини, її справжньою суттю, є Богом. Бог перебуває в людині, вона ж, пізнаючи себе, водночас пізнає Бога. Ідея боголюдини для філософа є визначальною в його системі пізнання людини, свободи, світу.

I. З отчого порогу у широкий світ

*Як же нам створити портрет філософа?
Яким рентгеном просвітити крізь товщу
століть? З яких незамулених джерел
можна найдостовірніше дізнатися про
Сковороду – людину приналежну своєму
часові і своїм обставинам?*

Іван Драч

Життя Григорія Сковороди, моральна чистота його помислів і прагнень, відмова від утіх і радощів життя, незвичайна життєва поведінка, постійні мандри у пошуках правди, намагання «пробудити і просвітити» свій народ, відкрити людям прості істини являють приклад вільно мислячої людини, яка пізнала саму себе, якій відкрився сенс буття і яка хотіла удосконалення, духовного зцілення та морального зміцнення для кожної людської сутності.

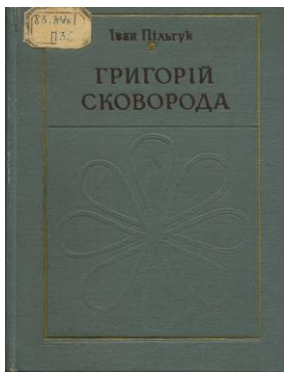
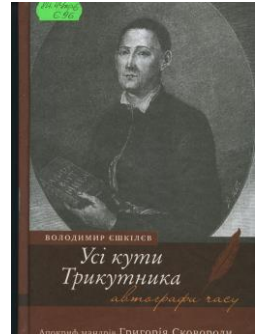

Булда М. Мудрець з Чорнухинського краю / М. Булда. – Київ: Кобза-інтернешнл, 1992. – 44 с.

Книга, видана коштом підприємця Миколи Лисенка, розповідає про дитячі роки, життя та творчість видатного українського філософа-просвітителя Григорія Савича Сковорода. Для широкого кола читачів.

Єшкілев В. Усі кути Трикутника. Апокриф мандрів Григорія Сковорода / В. Єшкілев. – Київ: ВЦ «Академія», 2012. – 248 с.

Книга являє собою не життєпис, а художній роман, головним героєм якого є зовсім юний Григорій Сковорода. Пригоди, містичні вчення і таємні знання чекають на героя у подорожах країнами Європи. Вир політичних подій, причетність до масонської ложі, малодосліджені сторінки української історії органічно поєднуються в романі. Для широкої читацької аудиторії.

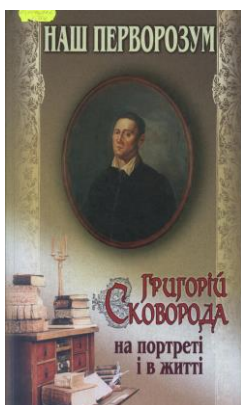
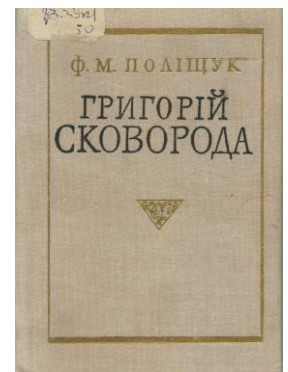

1. Пільгук І. І. Григорій Сковорода / І. І. Пільгук – Київ: Дніпро, 1971. – 264 с.

Книга приурочена до 250-річчя від дня народження видатного українця. Автор змальовує складний життєвий шлях ученого і письменника: картини навчання у Київській Академії, перебування в столичній капелі, педагогічну працю, взаємодію з видатними людьми того часу. Розповідь ведеться в художньо-нарисовому плані з використанням документальних матеріалів. Видання розраховане на учнів та вчителів.

Поліщук Ф. М. Григорій Сковорода / Ф. М. Поліщук. – Київ: Дніпро, 1978. – 262 с.

У книзі досліджуються життя і творчість, соціально-політичні, філософсько-естетичні та етичні погляди українського філософа-просвітителя, педагога і громадського діяча Г. С. Сковорода. Для широкого кола читачів.

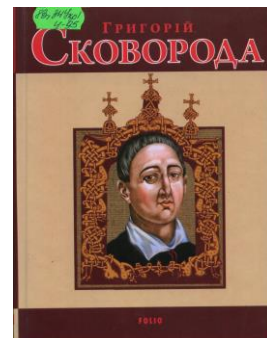

Наш перворозум Григорій Сковорода на портреті і в житті: фотокнига / за ред. В. Я. Стадниченка. – Київ: Видавництво «Спалах», 2014. – 180 с.

Автори-упорядники у витонченій ліричній манері і водночас глибоко відтворюють добу, на тлі якої розгорталися події з життя Григорія Сковорода, означені скупими документальними свідченнями та багатим ілюстративним матеріалом стосовно місць, де він перебував – від Слобожанщини до Угорщини, Чехії, Польщі, Німеччини, Італії. Для всіх шанувальників літератури.

Ушкалов Л. В. Григорій Сковорода / Л. В. Ушкалов. – Харків: Фоліо, 2013. – 123 с.

Книга про одного з найзагадковіших християнських філософів світу, чиї твори й зараз привертають увагу читачів та наближають до глибинних витоків його мудрості. Для широкого кола читачів.

Ушкалов Л. Ловитва невольного птаха: життя Григорія Сковороди / Л. Ушкалов. – Київ: Дух і літера, 2017. – 368 с.

Книга подає біографію видатної людини у взаємозв'язку з яскравим образом України XVIII століття і показує першорядну роль Григорія Сковороди в українській духовній традиції. Видання розраховане на широку читацьку аудиторію.

Додаткова інформація на сайтах:

Неспійманий світом [Електронний ресурс]: [сайт] / Л. Ушкалов/ Електрон. текст. дані. – [Б. м.], 2010. – Режим доступу: <https://www.istpravda.com.ua/articles/2010/10/28/1364/> (дата звернення: 28.10.2010. – Назва з екрана.

Сковорода Григорій Савич [Електронний ресурс] // Вікіпедія: [сайт] – Електрон. текст. дані. – [Б. м.], 2022. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%B0_%D0%93%D1%80%D0%B8%D0%B3%D0%BE%D1%80%D1%96%D0%B9_%D0%A1%D0%B0%D0%B2%D0%B8%D1%87 (дата звернення: 7.11.2022). – Назва з екрана.

Сковорода Г.С. [Електронний ресурс] // Полтавська міська школа мистецтв «Мала академія мистецтв» ІМЕНІ Раїси Кириченко : [сайт] – Електрон. текст. дані. – [Полтава], 2022. – Режим доступу: <https://mam-poltava.org.ua/news/zagalna-harakteristika-zhittya-ta-tvorchosti-grigoriya-skovorodi> (дата звернення : 16. 05. 2022.) – Назва з екрана.

II. Народний філософ, учитель, гуманіст

Душевний лад, внутрішня гармонія, чиста, совість, сердечний спокій – це той ідеал самовдосконалення, до якого, за Сковородою, і повинна через самопізнання прагнути людина. Інакше вона не почуватиме себе щасливою, а суспільство – гармонійним, морально здоровим.

Микола Жулинський

Українська духовна аристократія ніколи не втрачала здатності всотувати нові філософські ідеї та естетичні теорії. Сковорода, який був духовно споріднений з філософським материком світової цивілізації, своїм філософським ученням і поетичною творчістю продовжив цю традицію і стимулював її розвиток. Він не замірявся духовно переформувати все суспільство – треба зцілювати конкретну людину, відкрити їй сенс буття, способи досягнення людського щастя, а вже тоді вільно мисляча людина, яка пізнала саму себе, зможе змінити довколишній світ і віднайти способи й засоби оздоровлення суспільства. Духовне оздоровлення та моральне зміцнення людини мислилося Сковородою через удосконалення не лише освітою, навчанням, самопізнанням, а й «сродною» працею як найвищою формою вираження людської сутності.

Історія філософії України. Хрестоматія: навч. посіб. / за ред. М. Ф. Тарасенка. – Київ: Либідь, 1993. – 560 с.

Книга є своєрідним зібранням найяскравіших і найхарактерніших для філософії України текстів, кожен з яких супроводжується біографічною довідкою про автора. Для студентів вищих навчальних закладів.

Огородник І. В. Українська філософія в іменах: навч. посіб. / І. В. Огородник. – Київ: Либідь, 1997, – 328 с.

У книзі розкриваються концептуальні основи філософської спадщини 120-ти українських мислителів різних віків. А Григорій Сковорода подається як уособлення української філософії як народного філософа. Для студентів вищих навчальних закладів.

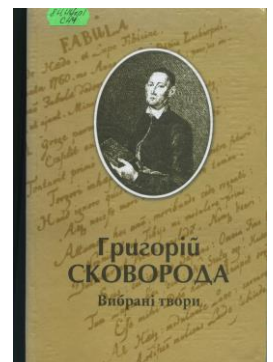

Сковорода Г. С. Розмова про істинне щастя / за ред. В. О. Шевчука. – Харків: Прапор, 2002. – 280 с.

Книга вміщує філософські трактати, діалоги, притчі та афоризми видатного українського мислителя, богослова, філософа, просвітителя і педагога. Для широкого кола читачів.

Сковорода Г. С. Вибрані твори / за ред. Л. Ушкалова. – Харків: Прапор, 2002. – 280 с.

До книги увійшли цикли віршів «Сад божественних пісень» та «Харківські байки», притчі, діалоги. Вони подані за першодруками з примітками та коментарями. Для студентів вищих навчальних закладів.

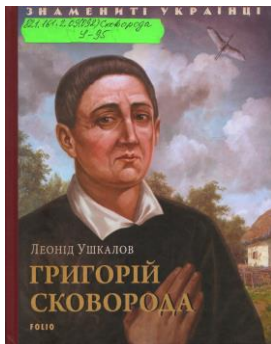
Сковорода Г. Діалоги. Трактати. Притчі. Прозові переклади. Листи. / за ред. І. В. Іваньо. – Київ: Наукова думка, 1983. – 542 с.

Твори Г. С. Сковороди збереглися в рукописах і списках, хоча за життя філософа були маловідомі. Тепер його творча спадщина

широкодоступна. У збірці вміщені твори різних періодів, які презентують світогляд Сковороди. Для широкого кола читачів.

Стадниченко В. Я. Іду за Скорою: Сповідь у любові до вчителя: документальна повість-подорож / В. Я. Стадниченко. – Київ: Криниця, 2002. – 176 с.

Всебічно переосмислений і прокоментований мудрець усе ж залишається невловимим. Тому автор пішов за манливою постаттю філософа. Книга для тих, хто цікавиться українською культурою і джерелами духовності нашого народу.

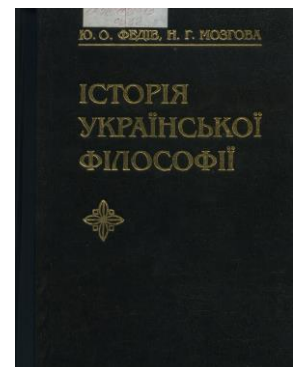

Ушкалов Л. Григорій Сковорода / Л. Ушкалов. – Харків: Фоліо, 2019. – 123 с.

Книга розповідає про те, як мандрівний філософ, переслідуваний світською та духовною владою, проповідував свої ідеї через пісні, байки, кантати, псалми та поширював свої філософські погляди і таврував соціальне зло. Для широкого кола читачів.

Федів Ю. О. Історія української філософії: навч. посіб. / Ю. О. Федів. – Київ: Україна, 2001. – 512 с.

У посібнику послідовно викладені основні етапи і закономірності розвитку української філософії, характерні риси і особливості філософії українського просвітництва, показано значення діяльності Григорія Сковороди. Для викладачів, аспірантів, студентів.

Додаткова інформація на сайтах:

Григорій Сковорода. Український філософ, якого досі вітають із днем народження [Електронний ресурс] : [сайт] / І. Штогрин – Електрон. текст. дані. – [Б. м.], 2020. – Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/skovoroda-savych-filosof-den-narodzhennya/30982195.html> (дата звернення: 3. 12. 2020.) – Назва з екрана

«Незвична» філософія Григорія Сковороди [Електронний ресурс] : [сайт] / П. Кралюк – Електрон. текст. дані. – [Б. м.], 2012. – Режим доступу: <https://www.oa.edu.ua/ua/info/news/2012/11-22-1> (дата звернення: 22. 11. 2022.) – Назва з екрана.

Що радить Григорій Сковорода сучасним вчителям та батькам? [Електронний ресурс] : [сайт] / К. Кисельова – Електрон. текст. дані. – [Б. м.], 2018. – Режим доступу: <https://osvitoria.media/experience/shho-radyt-grygorij-skovoroda-suchasnym-vchytelyam-ta-batkam/> (дата звернення: 1. 11. 2022) – Назва з екрана.

III. Поет громадянського пафосу і мудрий байкар

Друже мій! Не зневажай байкарства. Байка і притча – одне і те ж. Не за гаманом суди скорб – правдивим осудом осуджуй. Байка тоді буває погана..., коли в простацькій і смішній шкаралущі своїй не ховає зерна істини...

Григорій Сковорода

Основну частину творчої спадщини Г. Сковорода складають філософські трактати, а власне письменницьких (в сучасному розумінні) художніх творів до нашого часу дійшло небагато. Поезії, притчі та байки він створював як своєрідний супровід до його філософської системи, як ілюстративний матеріал до розуміння його картини світу, як популяризатори його вчення у формі художнього узагальнення.

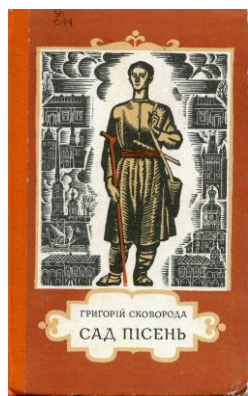
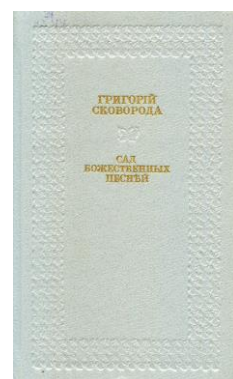

Сковорода Г. Григорій Сковорода – дітям / за ред. В. Шевчука. – Львів: Апіріорі, 2017. – 88 с.

У виданні подано найпопулярніші твори українського поета і мислителя у перекладі на сучасну літературну мову. Григорій Савович через мислительські трактати, вірші, байки, притчі навчає тих, хто хоче навчатися. І вся його творчість несе мудрість та любов: “Все минає, а любов застається після всього.” Розраховано на учнів середнього і старшого шкільного віку.

Сковорода Г. С. Сад божественних пісень: вірші, байки, діалоги, притчі / за ред. Б. А. Деркача. – Київ: Дніпро, 1988. – 319 с.

Це збірка оригінальної поезії, байок Харківського циклу, афоризмів та уривків з різних творів Григорія Сковороди. Для учнів, вчителів та студентів.

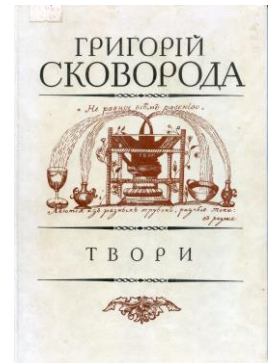
Сковорода Г. С. Сад пісень: Вибрані твори / за ред. В. Яременко. – Київ: Веселка, 1983. – 190 с.

До збірки увійшли вірші, притчі, байки, листи, афоризми видатного українського мислителя та філософа. Особливо цікавими в поезії Сковороди є пейзажні вірші. Захоплення природою,

розмаїтою гамою кольорів, барв, тонів висловлено в новій для давньої української поезії формі. Для старшого шкільного віку і для всіх, хто цікавиться поезією.

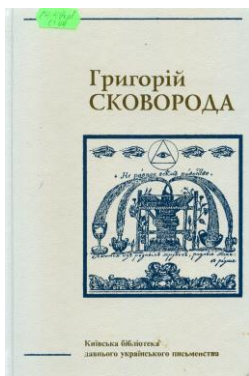
Сковорода Г. С. Твори / за ред. В. Шевчука. – Київ: Веселка, 1996. – 271 с.

Збірка не повторює жодного з попередніх видань і має на меті через байки, притчі, вірші та фрагменти діалогів показати громадянські й естетичні погляди мандрівного філософа і просвітителя. Для широкого кола читачів.

Сковорода Г. Поезії. Байки. Трактати. Діалоги / за ред. М. Жулинського / Г. Сковорода. – У 2-х том. Т.1. – Київ: Видавництво «Обереги», 2005. – 528 с.

Вміщені в книзі пісні, вірші, байки і діалоги відкривають дивосвіт думок і образів предтечі нового українського письменства. Написані книжною староукраїнською мовою і вперше повністю перекладені на сучасну українську літературну мову, вони відкриють вам дивосвіт думок і образів великого народного любомудра. Для широкого кола читачів

Сковорода Г. Трактати. Діалоги. Притчі. Переклади. Листи / за ред. М. Жулинського / Г. Сковорода. – У 2-х том. Т.2. – Київ: Видавництво «Обереги», 2005. – 480 с.

Другий том знайомить з трактатами, листами, перекладами та притчами великого українського мислителя, письменника-гуманіста, просвітителя і педагога. Для широкого кола читачів.

Сковорода Г. Пізнай в собі людину / за ред. М. Кашуби. – Львів: Світ, 1995. – 528 с.

У цій книзі Григорій Сковорода «заговорив» до українців сучасною мовою про свої погляди на всесвіт, бога, людину, суспільство. Творчий доробок у виданні представлений діалогами, віршами, притчами, байками. Для всіх, хто цікавиться історією української культури та її розвитком.

Сковорода Г. Буквар миру. Книга для сімейного читання / за ред. Л. Ушкалова. – Харків: КСД, 2015. – 320 с.

До видання увійшли вибрані поезії, притчі, байки, переклади, діалоги та розлога біографія великого українського просвітителя і богослова. Для широкого кола читачів.

Додаткова інформація на сайтах:

Відомі твори Г. Сковороди [Електронний ресурс] : [сайт] / К Новікова – Електрон. текст. дані. – [Б. м.], 2016. – Режим доступу: <https://sites.google.com/site/grigorijskovoroda17221794/idejni-zdobutki/vidomitvorigskovorodi> (дата звернення: 19.11.2022). – Назва з екрана.

Григорій Сковорода [Електронний ресурс] // Українська книга : [сайт] – Електрон. текст. дані. – [Б. м.], 2000. – Режим доступу: http://ukrbooks.com/ua/Skovoroda_Grygorij_Savych/ (дата звернення: 19.11.2022). – Назва з екрана.

Сковорода Григорій. Повні тексти творів [Електронний ресурс] : [сайт] / Є. Васильєв. – Електрон. текст. дані. – [Б. м.], 2020. – Режим доступу: <https://www.ukrlib.com.ua/books/author.php?id=4> (дата звернення: 20. 11. 2022). – Назва з екрана.

IV. Велетень думки і слова, духозорець вічності

*Дух Сковороди витає в космосі
безмежних ідей, а похмурий світ він
освітив духовною ясністю, магією
народження вільної думки*

Микола Жулинський

Григорій Сковорода відкрив метафізичну сутність національної культури, яка є духовною самоцінністю, вирізняється багатовимірністю мистецького досвіду і відкрита для поєднання з універсальною загальнолюдською традицією. У філософії Сковороди українська культура, за умови збереження національної самобутності, здатна сприймати сторонні новації і трансформувати їх без загрози національної самовтрати.

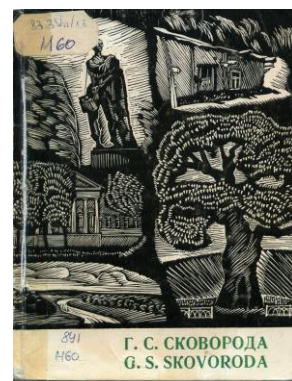

Літературно-меморіальний музей Г. С. Сковороди: путівник / за ред. Т. М. Борисова. – Харків: Прапор, 1986. – 62 с.

Путівник розповідає про експозиції музею, про життєвий і творчий шлях подвижника, філософа і просвітителя, про увічнення його пам'яті в Україні. Видання розраховане на широке коло читачів та закордонних туристів.

Ніженець А. Г. С. Сковорода. Заповідні місця на Харківщині / А. Ніженець. – Харків: Прапор, 1969. – 64 с.

Путівник розповідає про ту частину життя видатного мислителя, що пов'язана з Харківською землею. Вступ 1759 року вільнолюбивого філософа, автора віршів, притч та байок до Харківського колегіуму – вищого учбового закладу Слобожанщини – на

посаду викладача поетики був надзвичайною подією в розвитку умонастроїв серед молоді та викладачів. Для широкого кола читачів та закордонних туристів.

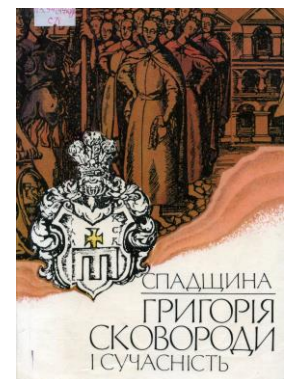

Ніженець А. М., Стогній І. П. Григорій Сковорода. Пам'ятні місця на Україні / А.М. Ніженець, І. П. Стогній. – Київ: Наукова думка, 1984. – 96 с.

Книга містить факти про місця перебування поета і філософа: від Чорнух, Переяслава-Хмельницького, Києва і Харкова до останнього притулку – села Сковородинівки, де він і похований. Для широкого кола читачів.

Спадщина Григорія Сковороди і сучасність: збірник наукових праць / за ред. А. Карася. – Львів: Світ, 1996. – 528 с.

У збірнику опубліковані матеріали читань до 200-річчя з дня смерті Г. Сковороди, що відбулися у Львівському національному університеті ім. І. Франка 21-22 грудня 1994 р. У них розглянуто філософські погляди та різні аспекти творчості українського мислителя у контексті національного відродження нашої держави. Для викладачів, аспірантів, студентів.

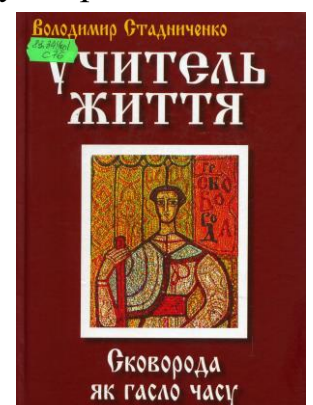
Стадниченко В. Я. Садівник щастя: Сковорода як дзеркало України: нариси, дослідження, спогади, поезії / В. Я. Стадниченко. – Київ: Криниця, 2012. – 496 с.

Книга є авторською спробою виписати об'ємний образ Григорія Сковороди як українського письменника, філософа і мораліста, мандрівника-богослова через призму тривожних викликів 21 століття. У книзі даються проєкції творчої спадщини видатного мислителя на наш час, спогади людей, що обрали в житті сквородинівську стежу, та присвячені Сковороді поезії. Видання призначене для вдумливих читачів, які хочуть зробити і свій внесок у духовне майбутнє нації.

Стадниченко В. Я. Учитель життя: Сковорода як гасло часу: нариси, дослідження, інтерв'ю / В. Я. Стадниченко. – Київ: Успіх і кар'єра, 2016. – 560 с.

Книга набагато масштабніше розкриває образ мислителя, доповнюючи його несподіваними гранями та детально пояснює його концепцію «філософії щастя», таїни побудови всесвіту і моральних засад людини мислячої. Яскраво описано перебування Григорія в угорському Токаї і мандрівки

університетською Європою. Простежено шлях Сковороди до істини та його духовне спілкування з Христом, Людиною і Богом. Для всіх, хто цікавиться літературою, історією, філософією та культурою України.

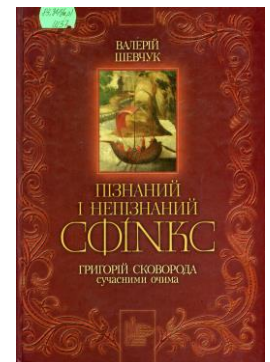

Г. Сковорода та інші. Причини до історії української літератури / Л. Ушкалов. – Київ: Факт, 2007. – 552 с.

Книга містить статті, есеї та рецензії, присвячені питанням української літературної традиції від давнини до сьогодення. Головним персонажем є поет і філософ доби пізнього бароко Григорій Сковорода – осердя української духовної історії. Для тих, хто цікавиться українською культурою і джерелами духовності нашого народу.

Шевчук В. О. Пізнаний і непізнаний Сфінкс: Григорій Сковорода сучасними очима: розмисли / В. О. Шевчук. – Київ: Пульсари, 2008. – 528 с.

Книга містить маловідомий фактаж про життя і творчість українського любомудра і допомагає розібратися у суті його морального вчення про людину, Бога та світ. Видання розраховане на викладачів, аспірантів, студентів.

Додаткова інформація на сайтах:

Культура як символічний світ в працях Г. Сковороди [Електронний ресурс] : [сайт] / Співаковський В. – Електрон. текст. дані. – [Б. м.], 2020. – Режим

доступу: https://edufuture.biz/index.php?title=%D0%9A%D1%83%D0%BB%D1%8C%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B0_%D1%8F%D0%BA_%D1%81%D0%B8%D0%BC%D0%B2%D0%BE%D0%BB%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82_%D0%B2_%D0%BF%D1%80%D0%B0%D1%86%D1%8F%D1%85_%D0%93._%D0%A1%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%B8 (дата звернення: 18. 11. 2022).

– Назва з екрана.

Значення творчості Г. Сковороди для розвитку української культури [Електронний ресурс] // Студопедія. Ваша школопедія : [сайт] – Електрон. текст. дані. – [Б. м.], 2020. – Режим

доступу: https://studopedia.com.ua/1_357638_znachennya-tvorchosti-gskovorodi-dlya-rozvitku-ukrainskoi-kulturi.html (дата звернення: 19. 11. 2022). – Назва з екрана.

Літературна творчість Григорія Сковороди в українській та світовій гуманістиці XX століття [Електронний ресурс] // Медієвіст : [сайт] – Електрон. текст. дані. – [Б. м.], 2013. – Режим доступу: https://www.medievist.org.ua/2013/07/blog-post_24.html / (дата звернення: 21. 11. 2022). – Назва з екрана.

